

Proč je sektor cukrové řepy v EU více než kdy dříve proti dohodě EU–Mercosur – navzdory bilaterální ochranné doložce

Společné stanovisko CEFS a CIBE

Úvod

CIBE (Mezinárodní konfederace evropských pěstitelů cukrové řepy) a CEFS (Evropské sdružení výrobců cukru) chtějí znovu potvrdit svůj nesouhlas s dohodou EU–Mercosur, uzavřenou počátkem prosince 2024. Analýza nového znění dohody je podle těchto organizací jasná: **nedokáže zajistit environmentální udržitelnost a ohrožuje sektor cukrové řepy v EU.**

Evropský sektor cukrové řepy zajišťuje obživu více než 100 000 pěstitelům ve venkovských oblastech po celé Unii a zásobuje 83 zpracovatelských závodů v Evropě. Hraje klíčovou roli v potravinové bezpečnosti Evropy a přispívá k přechodu EU směrem k zelenější, efektivnější a udržitelnější budoucnosti.

1. Posílený ochranný mechanismus – ochrana jen na papíře, nevhodná pro sektor cukru v EU

Trh s cukrem v EU, kde je spotřeba nejvýše stagnující, prokázal svou **extrémní nestabilitu**: i malé změny v nabídce mají velký dopad na ceny. Hromadění bezcelních dovozních kvót (TRQ) a volného přístupu na trh už není dlouhodobě udržitelné — pokud by EU neomezila vlastní výrobu a plochy řepy, musela by uzavírat továrny.

Dohoda umožňuje **dovoz 190 000 tun cukru** na trh EU, k čemuž se přidává nový přístup Ukrajiny a další kvóty v rámci jiných dohod, což dohromady činí více než **1,7 milionu tun** – tedy přes **14 % spotřeby cukru v EU**. K tomu přistupuje i **neomezený bezcelní dovoz z nejméně rozvinutých zemí a zemí ACP** a rostoucí **dovozy brazilského cukru v rámci režimu aktivního zušlechťovacího styku (Inward Processing)**.

Přestože se Evropská komise snažila „uvést do praxe“ bilaterální ochrannou doložku v rámci dohody EU–Mercosur, **mechanismus je zcela nefunkční**. Na papíře má reagovat na náhlé dovozní šoky, ale je **odtržený od reality cukerného trhu**.

Ochranný mechanismus se aktivuje při splnění dvou podmínek:

- buď při **nárůstu dovozu o 10 %** a zároveň **cenách nejméně o 10 % nižších než průměr EU**,
- nebo při **poklesu cen dovozu o 10 %**, pokud jsou zároveň **nejméně o 10 % pod průměrem EU**.

Tyto podmínky jsou **teoreticky jednoduché, ale prakticky bezvýznamné**.

- **Objemový spouštěč**: kvóty (TRQ) bývají **vyčerpány na začátku kvótového roku**, takže nedojde k pozdějšímu „nárůstu“, který by bylo možné detekovat. Ochranná doložka se tedy nemůže aktivovat podle objemu, i když je trh EU pod tlakem.
- **Cenový spouštěč**: rozdíl mezi světovou a evropskou cenou cukru („EU prémium“) běžně přesahuje 10 %, takže by ochranná doložka **trvale ukazovala nerovnováhu**, a tím ztrácí význam jako indikátor ohrožení. Ustanovení o udržitelnosti doplněná do textů uzavřených mezi EU a zeměmi Mercosuru na žádost EU (dodatečné závazky týkající se závazků k Pařížské dohodě a

závazky v boji proti odlesňování) nejsou dostatečná k účinnému zamezení očekávaným dopadům na zdraví a životní prostředí vyplývajícím z provádění obchodní dohody v zemích Mercosuru (podrobnosti viz příloha).

I kdyby se doložka spustila, **neposkytuje reálnou ochranu**. Desetiprocentní výkyv ceny je na trhu s cukrem běžný a nelze ho považovat za důkaz vážného narušení. Očekávat, že Komise na tomto základě spustí vyšetřování, je nereálné, a i kdyby ano, rozhodnutí by trvalo měsíce – mezitím by evropští pěstitelé a zpracovatelé čelili neférové konkurenci.

Takzvaná ochranná doložka je tedy symbolické opatření bez praktického významu. Neposkytuje žádnou skutečnou záruku proti strukturálním nerovnováhám ani nekalé soutěži.

Dopad dohody není krátkodobý, ale **dlouhodobě negativní** – nové ústupky v přístupu na trh se sčítají s těmi předchozími a dále **oslabují dlouhodobou udržitelnost sektoru**. Cukrovarnický průmysl v EU se potápí pod tíhou **chaotické a jednostranně nevýhodné obchodní politiky**, která s každou další bezcelní kvótou oslabuje jeho finanční životaschopnost.

Navíc je tato dohoda **zásadně nespravedlivá**, pokud jde o rovné podmínky hospodářské soutěže.

2. Dodateční dovozci nebudou dodržovat přísné environmentální a sociální normy EU a vystaví evropské producenty neférové konkurenci

Rozdíl v nákladech na výrobu cukru mezi Brazílií a EU se v posledních letech **neustále zvětšuje**, a to zejména kvůli:

- **strukturálním rozdílům ve výrobě,**
- **masivnímu rozvoji brazilského etanolu z cukrové třtiny**, který je od 70. let silně podporován brazilskou vládou (např. program RenovaBio). Studie odhaduje hodnotu těchto podpor na **2,5 miliardy USD ročně**,
- **výhodě Brazílie** v oblasti etanolu pro **udržitelná letecká paliva (SAF)** – většina jejích závodů už má příslušnou certifikaci, zatímco EU v roce 2023 vyloučila biopaliva z potravinových plodin z mandátu SAF,
- **poklesu výnosů cukrové řepy v EU** kvůli „Zelené dohodě“ a omezování pesticidů,
- **rostoucím cenám energií** a nákladům na emise (ETS) v EU,
- **znehodnocení brazilské měny o 47 % vůči euru (2017–2024).**

Podle analýzy společnosti **Czarnikow (duben 2024)** jsou **výrobní náklady v Evropě přibližně 2,3× vyšší než v Brazílii**.

CIBE a CEFS dlouhodobě varují, že **ustanovení o udržitelnosti v dohodách o volném obchodu** jsou bez účinného prosazování **nedostatečná**. Dosud nebyl žádný případ porušení těchto závazků ze strany partnerů **sankcionován**. I když EU v posledních letech posiluje kapitolu o obchodu a udržitelnosti (např.

v dohodě s Novým Zélandem), **v dohodě s Mercosurem zůstávají ustanovení slabá** a neschopná zabránit negativním dopadům na zdraví a životní prostředí.

Tato dohoda **nepřináší pro pěstitele a výrobce cukru v EU žádnou výhodu**, pokud jde o **férovější soutěž**. Naopak potvrzuje, že EU **nedokáže hájit své vlastní standardy**, a ohrožuje tak **zemědělskou a klimatickou politiku Unie**, zejména **sektor cukrové řepy a potravinovou suverenitu EU**.

Ustanovení o udržitelnosti doplněná do textů uzavřených mezi EU a zeměmi Mercosuru na žádost EU (dodatečné závazky týkající se závazků k Pařížské dohodě a závazky v boji proti odlesňování) nejsou dostatečná k účinnému zamezení očekávaným dopadům na zdraví a životní prostředí vyplývajícím z provádění obchodní dohody v zemích Mercosuru (podrobnosti viz příloha).

3. „Rebalanční mechanismus“ – nový nástroj proti tzv. zrcadlovým klauzulám

EU se v jednáních s Mercosurem **nedokázala plně prosadit**, zatímco země Mercosuru si vyjednaly silnější ochranu svých průmyslů. Navíc byla do textu o řešení sporů vložena nová doložka o „**rebalančním mechanismu**“, která může **ohrožit budoucí politiky EU**.

Evropská komise na jednání 18. prosince 2024 tvrdila, že „nejde o nic nového“, že je vše „v souladu s WTO“ a „neomezuje právo EU regulovat“. Naproti tomu Brazílie označila mechanismus za „**bezprecedentní nástroj**“, který poskytuje jistotu exportérům Mercosuru v případě, že **vnitřní opatření EU omezí jejich schopnost využívat výhod dohody**.

Tento mechanismus by mohl být **vysoce škodlivý**, protože by **ztížil přijímání a prosazování tzv. zrcadlových klauzulí** (mirror clauses) – tedy pravidel požadujících, aby dovozci dodržovali stejné normy jako producenti v EU. Mohl by být využit k **blokování nebo zpochybňování zásadních právních předpisů EU**, jako je **nařízení o odlesňování (EUDR)** nebo budoucí předpisy o nebezpečných pesticidech. De facto jde o **nástroj proti zrcadlovým opatřením**.

Dohoda mezi EU a Mercosurem nepřináší pěstitelům ani výrobcům cukru v EU nic, co by se týkalo spravedlivější hospodářské soutěže a rovnějších podmínek. Nejenže uznává neschopnost EU bránit své vlastní standardy, ale také ohrožuje její vlastní zemědělskou a klimatickou politiku, a zejména náš sektor cukrové řepy v EU a suverenitu EU v oblasti dodávek cukru.